

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Администрация муниципального района «Кызылский кожуун» РТ

МБОУ Терлиг-Хаинская СОШ

РАССМОТРЕНО

ШУМО анчальных классов

Чадамба С.В.

Протокол №1

от «30» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

заместитель директора

по УВР

Ондун В.В.

Протокол №1

от «31» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

МБОУ
Терлиг-Хаинская СОШ
Салчак Д.Д.

Принят №59/д
от «31» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 965301)

учебного предмета «Годной (тувинский) язык»

для обучающихся 1-4 классов

с.Терлиг-Хая 2023

Тыва дыл кичээлиниң ажылчын программазы. 3 класс.

Тайылбыр бижик.

Тыва дылдың ажылчын программазын Тыва Республиканың ниити өөрөдигезиниң эге школага Тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарына дүүштүр 1-4 класстарга Александра Касхооевна Ойдан-оолдуң, Эртине Деспижековна Ондарның, Наталья Чоодуевна Дамбаның 2008 чылда тургусканы программага даянып тургускан.

Тыва дылда 3-кү класстың календарылыг планы неделяда 3 шакты, бүдүн өөрөдиге чылында 102 шакты тургузуп турар:

Оларның иштинде:

- Катаптаашкын -6 ш,
- Үннер болгаш үжүктөр – 9 ш.,
- Сөстөр – 12 ш, чүве ады – 14 ш.,
- Демдек ады – 10 ш., сан ады – 7 ш.,
- Эдеринчилер -1 ш., кылыг сөстери – 2 ш.,
- Домак болгаш харылзаалыг чугаа – 17 ш.,
- Ниити катаптаашкын – 14 шак.

1-4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Эге класстарга тыва дылды өөредириниң кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиг шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарына өөредир.
2. Оларга төрөөн дыл талазы- биле эге билиглерни бээри.
3. Уругларыны ном ажыглаарына чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулга болгаш бижилге - биле холбаштыр бойдушту, ниитилелдин амыдыралын хайгаараарына үндөзилээш, өөреникчилерни материалистиг үзел – бодал – биле чөпсөглээри.
4. Уругларны мораль болгаш эстетика талазы – биле кижизидери.
5. Өөренип турар чүүлдерни сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарына өөреникчилерни таныштылары.

Өөрөдиге планы дараазында номнар болгаш методиктиг сүмелерни ажыглаарын сүмөлөөн. 1-4 класстарга уругларның билиин хынаары – биле А. А. Алдын – оолдуң «Эдертиглер болгаш диктантылар чыындызы» деп номну сүмөлөөн. Тыва дылда методиктиг сүмелер

Класс	өөрөдиге ному	Автору	Үндүргөн чылы	Кым сүмөлөөн
1 кл	Үжүглел	А. А. Алдын-оол, К. Б. Март-оол, Н. Ч. Дамба	2009г	Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөрөдиге яамызы сүмөлөөн
2 кл	Тыва дыл	И. Ч. Эргил-оол	2004г	
3 кл	Тыва дыл	Ш. Ч. Сат	2005г	
4 кл	Тыва дыл	А. К. Ойдан-оол	2010г	

Про
гра
мма
ны
тург

узуп тура дараазында принциптерни сагаан:

1. Коммуникативтиг принцип. Уругларның тыва дылда аас-чугаазын харылзаалыг чугаага сайзыраңгай, тодаргай болуру - биле аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап билиринге өөредир.
2. Төрөөн дылын шын, медреселдиг ажыглап билириниң принциви.
3. Көргүзүг материалдарын ажыглаар принцип.
4. Дес-дараалашкаан барымдаалаар принцип.
5. Уругларның назы-харын барымдаалаан принцип.

Кла	Методиктиг сүмелер	Автору	үндүргөн чылы	Кым сүмелээн
1 к л	Бижик өөредилгезиниң кичээлдери	А. А. Алдын-оол	2006г	Тыва Республика-ның ниити болгаш профессионал өөредилге яамызы сүмелээн
2 к л	Методиктиг сүмелер	Э. Д. Ондар	1988г	
3 к л	Методиктиг сүмелер	Э. Д. Ондар	1989г	
4 к л	Методиктиг сүмелер	А. К. Ойдан-оол	1998г	

Тыва дылда өөредилге программазын шингээттингениниң чижек түңнелдери.

Төрээн дылды өөренигениниң түңнелинде өөреникчилер тыва дылды чон аразында харылзажырының болгаш национал культуразынын кол херексели деп медереп билген турар ужурлуг. Ынчангаш уругларның төрээн дылынга эки хамаарылгазы, дылды шын, частырыг чок ажыглап билиринден хамааржыр. Тыва дыл уругларга өөредилгениң кол дөзү база даап боданыышкынының, медереп билиишкениниң, чогаадыкчы чоруун сайзырадырынга кол херексел болур.

Тыва дылды өөренип турар үеде өөреникчилер аас – биле болгаш бижимел харылзаалыг чугаага бодунуң чогаадыкчы чоруун ажыглап, херек медээ - дыңнадыгны, өөредилге даалгаларын күүседиринге янзы-бүрү номнардан (өөредилге номнары, энциклопедия, словарьлар, солун-сеткүүлдерден) тып өөренир.

Төрээн дылды өөренигениниң түңнелинде өөреникчилерниң чаа өөредилге материалын өөрениринге сонуггалы бедип, тыва дылды улаштыр бедик чадага өөренириниң дөзү болур.

Кижизидилге талазы-биле алырга, уруглар чугаа культуразының чурумунга, аас чугаазынга, төрээн дылынга хамаарылгазы чоннуң сагыш-сеткилиниң бедик көдүрлүүшкүнүнүн херексели деп билип алыр ужурлуг.

3-кү классты доозуп тура тыва дылда программаны билип алганының планнатынган түңнелдери.

Личностуг.

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Тыва дылды боданырының болгаш чон аразында харылзажырының эң-не кол херексели деп медереп билири.
- Өөредилгениң чедишкинниг болурунун чылдагаанын тып билири;
- Тыва дылды билири дээрге-ле национал культураның чоргааралы болур.
- Кижилерниң угаан-бодалын болгаш сагыш-сеткин илередир дылдың аңгы-аңгы хевирлерин сайзырадып билири
- Чоннуң аас-чугаазының аялгаларынче кичээнгей салып билири.
- Тыва дылга сонуггалы бедип, ону хандыр өөренири болур.
- Аас болгаш бижимел чугаага дылды кайы хире билирин боду хынап билири болур.
- өөредилгеже, эртем – билигже чүткүлдүү;

Өөреникчилерге хевирлеттинер билиглер:

- Төрээн дылын камнап билир болгаш ооң сайзыраарыга бодунуң үлүг-хуузун кириштирип турарын медресеп билири.

- Тыва дылды эстетиктиг овор-хевирниң кижизиттинеринге, кижилер аразында харылзааның дөзү кылдыр шилип алыры болур.

Предметтиг.

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Шын бижилгезин өөренип алганы сөстөрлиг 45-50 хире сөстүг сөзүглелди чараш хол үжүү-биле чазыг чокка дүжүрүп азы адап бээрге бижири, анаа херек таварылгаларда улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры.

- Фонетиктиг сайгарылганы кылыры: сөстөрни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвес үннери ылгап, сөстөрдө үннерни болгаш үжүктөрни шын тодарадып билири;

- Сөстөрни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгаар).

- Чугаа кезектерин болгаш оларның грамматиктиг демдектерин (чүве адының санын, падежин, кылыг сөзүнүн үелерин) билири;

- Домакта сөстөрниң аразында харылзаазын тургузар, оларны сөс каттыжышкыннарынга чарар;

- Домактарның бөдүүн синтаксистиг сайгарылгазын кылыр: чугаалаар сорулгазының аайы-биле оларның янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги чергениң кижигүннерин аңгылаар, оларның аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар.

- Коллективтии – биле тургускан план езугаар 45-50 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары.

- Тыва дылда синоним, антонимнерни сөстөрни деңнеп тургаш тып билири;

- Бердинген сөстүң долу фонетиктиг сайгарылгазын кылып билири;

- Бодунуң кылган ажылын долузу-биле хынап, бодунга демдекти шын салып билири;

- Чогаадыг бижип тургаш бодунуң үзел-бодалын долузу- биле бодунуң сөстөри-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;

- Домакта сөстөрниң аразында харылзаазын тып, оларны сөс каттыжышкыннарынга чарып билири;

- Домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылып билири;

- Чугаа кезектерин тып, аңгылап билири;

- Орфографтыг частырыг туруп болур черни сөс иштинден тып билири;

Чогаадыкчы ажылдар.

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- План езугаар сөзүглелди тургузуп билири;

- Бердинген чуруктарга чогаадыгларны тургузуп чогаадып билири;

- Даалгаларлыг мергежилгелерни шын, медреселдиг кылып билири;

- Тыва дыл кичээлдеринде билиглерин херек кырында чогаадыкчы ажыл үезинде, бодалдарын илередирде, аас болгаш бижимел чугаа үезинде ажыглап билири;

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- Бодунуң чогаадыынга чурук чуруп билири;

- Дылдың дүрүмнерин ажыглап тургаш бодунуң бодалдарын илередип билири;

- Домактарда кылган частырыгларны тып, эдип билири.

- Эгезин берген чугааны улаштыр чогаадып билири;

МЕТАПРЕДМЕТТИГ

Регулятивтиг

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Кичээлде кандыг сорулга салдынганын билген турар.

- Кичээлдин сорулгаларыга хамаарыштыр бодунуң кылыр ужурлуг ажылдарын планнап алыры.

- Бодалгалар бодаарда кандыг аргалар ажыглаарын медреселдиг шилип алыр ужурлуг.
- Өөредилге үезинде берген даалгаларны дес-дараалаштыр база алгоритм езугаар кылып билир ужурлуг.
- Бодунуң болгаш эжиниң орфографтыг болгаш бижик демдектеринге кылган частырыгларын база боду бодун хынап билир ужурлуг.

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- Башкы-биле демниг ажылдажышкын үезинде бердинген темага чаа сорулгаларны салып билири;
- Кылган ажылдарынга болгаш ажыл үезинде бот хыналданы шын кылып турарын сайгарып, шинчилеп билири;
- Бодунуң ажылын планнап билири;

Өөредиглиг

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Өөредилгеге херек билиглери энциклопедияларны, словарьларны, справочниктерни, өөредилге номнарын, Интернетти ажыглап тургаш тып билири;
- Тыва дылда схемаларны, модельдерни, демдектерни ажыглап билири;
- Белен таблица, схемаларны, сөзүглелдерни долдуруп билири;
- Дылда үннерни, үжүктөргө, сөстүң кезектерин, домак кезигүүннерин, бодүүн домактарны тып, анализтеп, сайгарып, деңнеп, бөлүктөп билири;
- План езугаар өөрөнгөн материалды бөлүктөп, түңнөп билири;
- Номчаан сөзүглелдеринден кол утка илередип турар домактарны тып билири;
- Сөстөрдө орфограммаларны тып билири;

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- Херек билиглери библиотекалардан, өөредиглиг литературадан болгаш Интернеттен тып билири;
- Медреселдиг болгаш хостуг аас болгаш бижимел чугааны тургузуп билири;
- Логиктиг угаап боданышкынын аас болгаш бижимел чугаага шын тургузуп билири;
- Алган медээлерни критиктиг үнелеп билири;

Коммуникативтиг

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Чугааның диалог хевирин билири.
- Эжи-биле ажылдап тургаш кайы арга шын дээрзин эжиниң үзел-бодалы-биле деңнештирип тургаш ниити түңнел үндүрүп шыдаар ужурдуг.
- Өөреникчилер аразында сүмележип тургаш ниити түңнеди үндүрүптөри
- Бодунуң үзел-бодалын илередип билири.
- Билдинмес чүүл бар болза катап айтырып тургаш билип алыр аргалыг.
- Бот-боттарының аразында хынажып база кошкак өөренир эштеринге дуза кадып шыдаар ужурлуг.

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- Салып алган сорулгаларын чедип алырда өске кижилерниң үзел – бодалдарын база дыңнап, үнелеп билири;
- Уруглар боттарының аразында дузалажып тургаш бот-боттарының аразында хыналданы шын чорудуп билири;
- Аас чугаага өөренип алган билиглерин шын ажыглап билири;
- Эжинге дамчыдар херек медээни долу болгаш дес-дараалашкак кылдыр дамчыдып билири;

Тыва дылда чыл төнчүзүндө өөреникчилерниң билип алган турар ужурлуг билиглери.

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- Тыва дылды боданырының болгаш чон аразында харылзажырының эң-не кол херексели деп медереп билири.

- Өөредилгениң чедишкинниг болурунун чылдагаанын тып билири;
- Сөстүң тургузуу: дазыл, чогаадылга өскертилге кожумактары;
- Чугаа кезектери: чүве ады, демдек ады, кылыг сөзү, эдеринчилер;
- Домак кежигүннери: чугула болгаш ийиги чергениң кежигүннери.

- Коллективтии – биле тургускан план езугаар 45-50 хире сөстүг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир.

- Тыва дыл кичээлдеринде билиглерин херек кырында чогаадыкчы ажыл үезинде, бодалдарын илередирде, аас болгаш бижимел чугаа үезинде ажыглап билири;

- Өөредилге үезинде берген даалгаларны дес-дараалаштыр база алгоритм езугаар кылып билир уjurлуг.

- Өөредилгеге херек билиглерни энциклопедияларны, словарьларыны, справочниктерни, өөредилге номнарын, Интернетти ажыглап тургаш тып билири;

- Эжи-биле ажылдап тургаш кайы арга шын дээрзин эжиниң үзел-бодалы-биле деңнештирип тургаш ниити түңнел үндүрүп шыдаар уjurдуг.

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- Чугаа кезектерин тып, аңгылап билири;
- Орфографтыг частырыг туруп болур черни сөс иштинден тып билири;
- Төрээн дылын камнап билир болгаш ооң сайзыраарыга бодунун үлүг-хуузун кириштирип турарын медереп билип, эстетиктиг овур-хевирни кижизиттинеринге, кижилер аразында харылзааның дөзү кылдыр шилип алыры болур.
- Дылдың дүрүмнерин ажыглап тургаш бодунун бодалдарын илередип билири;
- Медерелдиг болгаш хостуг аас болгаш бижимел чугааны тургузуп билири;

Тыва дылда программаны билип алганынга түңнел демдек салыр даалгаларның чижектери.

3-кү класска чыл төнчүзүндө чорудар хыналда тест.

«Фонетика» деп бөлүк.

Планнынган түңнел: Фонетиктиг сайгарылганы кылыры: сөстөрни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвес үннери ылгап, сөстөрдө үннерни болгаш үжүктөрни шын тодарадып билири.

Уругларның чедип алган турар уjurлуг билиглери:

- ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап билири;
- ыткыр болгаш дүлөй үжүктөрни ылгап билири;
- бердинген үннүн долу сайгарылгазын кылып билири;
- үннерни бөлөктөп билир уjurлуг (узун, кыска, өк-биле адаар, ыткыр дүлөй).

Чижек даалгалар:

Билии: Ажык, ажык эвес үннерни ылгап билири;

Ортумак деңнелдин даалгазы:

Даалгаларны номчааш, айтырыгларга харыылаар.

үннериниң саны дең эжеш сөстөрни тыпкаш, демдеглээр.

а) час -чаъс ☐	б) пар -парк ☐
в) кежээ - кежээлээр ☐	г) кыш -кышкы ☐

Билии: кыска, узун, өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрни деңнеп, анализтеп тургаш ылгап билири.

Бедик деңнелдин даалгазы:

Шын харыыны тывар.

а) Сөске чаңгыс слог, ийи ажык эвес үн, ийи ажык үн туруп болур ☐

б) Сөске үш слог, ийи ажык үн, үш ажык эвес үн туруп болур ☐

в) Сөске ийи слог, чаңгыс ажык үн туруп болур ☐

г) Сөске ийи слог, ийи ажык үн, ийи ажык эвес үн туруп болур ☐

Кыска, узун, өк-биле адаар ажык үннелиг беш-беш сөстөрдөн бижиир.

кыска	узун	өк-биле адаар

Билии : өөреникчилерниң кыска, узун болгаш өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрни чогаадыкчы чоруун таварыштыр шын тып билири.

«Сөс тургузуу» деп бөлүк

Планнаттыгган түннел: сөстүң хевирин болгаш төрөл сөстөрни ылгап билиринге

Уругларның чедип алган турар ужурулуг билиглери:

- Бердинген сөстөрни шын сайгарып, дазылын, кожумактарын тып билир ужурулуг.
- Чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгап билири.
- Бердинген схемага тааржыр сөстөрни тып билири.

Ортумак деңнелдин даалгазы:

Билии: Дазыл, чогаадылга, өскертилге кожумактарын билири

«Кыштагларның» деп сөстө дазылдан өске кандыг сөс кезектери барыл?

- а) чогаадылга кожумаа ☐
- б) өскертилге кожумаа ☐
- в) чогаадылга биле өскертилге кожумактары ☐
- г) өскертилге биле чогаадылга кожумаа ☐

^

мындыг схемага тааржыр сөстү тывар.

- а) эмчиниң ☐
- б) олча ☐
- в) шөлчүгөш ☐
- г) кижилер ☐

Бедик деңнелдин даалгазы:

Билии: Сөс тургузуун билири

Сөс каттыжышкыннарында чүнүң кожумаа шын эвес-тир, дужунга демдеглээр.

	Саны	Падежи	Хамаарылга хевир
Бир номнар			
Тывам ынак мен			
Мээң карандаш			
Суурдан чорупкан			

Сөстөрни дүрүмнөр аайы-биле үш одуругга бижиир. Чадаг-терге, бичии, амданныг, чуурга, чунар-бажың, аъттарны, ада-ие, чоннуң, чаагай.

«Морфология» деп бөлүк.

Планнаттыгган түннел: Чүве аттарының падеж, сан, чогаадылга, өскертилге кожумактарын ылгап билири.

Уругларның чедип алган турар уjurлуг билиглери:

- Уругларның чугаа кезектерин ылгап билири;
- Бердинген чугаа кезектеринге шын, тода айтырыгларны салып билири;

Ортумак деңнелдин даалгазы:

Билии: чугаа кезектерин болгаш сөстүң хевириң бердинген сөстер аразындан ылгап билири.

«Артык» сөстүг бөлүктү тыпкаш, демдеглээр.

- а) аңчы, аңнар, аңныг, аңнаар ☐ в) суг, сугну, сугдан, сугже ☐ б) херим, чараш, оът, хат ☐
- г) дыңнаар, ойнаар, номчуур ☐

Ол артык сөстү бижиир:

Бедик деңнелдин даалгазы:

Төрөл сөстөрнүн аразындан артык сөстөрнү тывар.

- а) балыкчы ☐ б) балыктар ☐ в) балыктар ☐ г) балыктаар ☐

Чогаадылга кожумактыг сөстү тывар.

- а) хептер ☐ б) катчы ☐ в) кулактары ☐ г) тавак ☐

«Чугаа сайзырадылгазы» деп бөлүк.

Планнаттыңан түннел: Чогаадыглар болгаш эдертиглерни бижири билири.

Уругларның чедип алган турар уjurлуг билиглери:

- Өөреникчилер 45-50 хире сөстүг чогаадыгларны база эдертиглерни план езугаар бижири билири уjurлуг.

Ортумак деңнелдин даалгазы:

Сөзүглелди номчааш, кыска утказын дамчыдары

Бедик деңнелдин даалгазы:

- План езугаар эдертигни бижири.

- 4-5 домактардан тургустунган чогаадыг бижири.

Чижек хыналда даалгаларның шын харыылары.

Бөлүктүн дугаары	Даалгалар дугаары	Даалгаларның деңнели	Шын харыылары	Баллдары
1-ги бөлүк	№1	Ортумак Бедик	А В, бот ажыл	1 2
2-ги бөлүк	№1	Ортумак Бедик	В, а Бот ажыл	1 2
3-кү бөлүк	№1	Ортумак Бедик	А Б,в	1 1
4-кү бөлүк	№1	Ортумак Бедик	Бот ажыл Бот ажыл	2 2

Даалгаларның түннелин үнелээри

20-25 балл. Теманы эки шынгаадып алган. («5»)

15-19 балл. Теманы эки шынгаадып алган. («4»)

11-14 балл. Теманы ортумак шиңгээдип алган. («3»)

10-дан куду балл. Теманы шиңгээдип албаан. («2»)

Тестиниң чүнү хынап турары

1. Ниити чугаа кезектериниң дугайында билиин.
2. Сөстөрни уткалыг кезектерге чарып билирин.
3. Артынчы сөстөрни шын бижиирин.
4. Кыска, узун, өк-биле адаар ажык үннерни шын бижиирин.

3 класс. Чыл төнчүзүндө чорудар хыналда тест

Шын харыылары болгаш баллдары

№	вариант 1	вариант 2	балл
1.	а	а	1
2.	г	а	1
3.	в	а	1
4.	а	в	1
5.	в	в	1
6.	а	г	1
7.	кат. мөөгү	арга, даг	2
8.	в	в 1	
9.	г	г	1
10.	бот ажыл	бот ажыл	2
11.	г	а 1	
12.	ивилер- х. с.	бызаалар- х. с.	1
13.	б	б	1
14.	г	б 1	
15.	в	б	1
16.	в	в	1
17.	в- чунар, чанар	а- бөрү, бөрү	2
18.	б	б	1
19.	б - хирлиг	б - чараш	2
20.	бот ажыл	бот ажыл	2

Тестиниң түңнелин үнелээри:

20-25 балл. Теманы эки шиңгээдип алган. («5»)

15-19 балл. Теманы эки шиңгээдип алган. («4»)

11-14 балл. Теманы ортумак шиңгээдип алган. («3»)

10-дан куду балл. Теманы шиңгээдип албаан. («2»)

3-кү класска чыл төнчүзүндө чорудар хыналда тестиниң
бирги вариантызы

1. Үннериниң саны дең эжеш сөстөрни тыпкаш, демдеглээр.
а) час -чаъс ☐ б) пар -парк ☐
в) кежээ - кежээлээр ☐ г) кыш -кышкы ☐
2. Шын харыыны тывар

а) Сөске чаңгыс слог, ийи ажык эвес үн, ийи ажык үн туруп болур

☐

б) Сөске үш слог, ийи ажык үн, үш ажык эвес үн туруп болур

☐

в) Сөске ийи слог, чаңгыс ажык үн туруп болу

☐

г) Сөске ийи слог, ийи ажык үн, ийи ажык эвес үн туруп болур

☐

3. Шын харыыны тыпкаш, демдеглээр.

а) сөс чүгле кожумактардан тургустунуп болур

☐

б) сөс чогаадылга кожумаандан тургустунуп болур

☐

в) сөс дазыл биле өскертилге кожумаандан тургустунуп болур

☐

г) сөс өскертилге кожумаандан тургустунуп болур

☐

4. Шын сайгарган сөстү тывар.

а) дугуйлуг ☐ б) күзег ☐

в) ажылдадым ☐ г) келген ☐

5. «Кыштагларның» деп сөсте дазылдан өске кандыг сөс кезектери барыл?

а) чогаадылга кожумаа ☐

б) өскертилге кожумаа ☐

в) чогаадылга биле өскертилге кожумактары ☐

г) өскертилге биле чогаадылга кожумаа ☐

6. Мындыг схемага тааржыр сөстү тывар.

а) эмчиниң ☐ б) олча ☐

в) шөлчүгөш ☐ г) кижилер ☐

7. Домак иштинден кожумактар чок чүве аттарын тыпкаш, адаан шыяр.

Уруглар кат, мөөгү чыыр дээш аргаже чорупкан.

8. Хөйнүң санында чүве адын тывар.

а) балыктыг ☐ б) балыктаар ☐ в) балыктар ☐ г) балыкчы ☐

9. Турарының падежинде турар чүве ады бар сөс каттыжышкынын тывар.

а) эртенгиниң хаяазы ☐ в) чечектерни тарыыр ☐

б) хадыңга хонупкаш ☐ г) сандайда олурган ☐

10. Сөс каттыжышкыннарында чүнүң кожумаа шын эвес-тир, дужунга демдеглээр.

	Саны	Падежи	Хамаарылга хевири
Бир номнар			
Тывам ынак мен			
Мээң карандаш			
Суурдан чорупкан			

11. Шын харыыны шилээш, демдеглээр.

а) Чүве ады падежтерге өскерилбес. ☐

б) Чүве ады саннарга өскерилбес. ☐

в) Чүве ады саннарга өскерлир, а падежтерге өскерилбес. ☐

г) Чүве ады саннарга болгаш падежтерге өскерлир. ☐

12. Артык сөстү тыпкаш, адаан шыяр.

Өрт, сырга, ивилер, суур

Чүге ол сөстү артык деп бодап тур сен, тайылбырлап бижир:

Чүге дизе _____

13. Чогаадылга кожумактыг сөстү тывар.

а) чемнер ☐ б) тоолчу ☐ в) диштери ☐ г) аяк ☐

14. (-ла) деп артынчы сөс-биле бижиттинер сөстү тывар.

а) чер ☐ б) чаан ☐ в) акым ☐ г) адыг ☐

15. Төрел сөстөрниц аразындан артык сөстү тывар.

а) катчы в) каттар ☐ б) каттыг ☐ г) каттаар ☐

16. Кадыг демдек (ъ) бживес сөстү демдеглээр.

а) а_т ☐ б) ка_т ☐ в) кы_ш ☐ г) ча_с ☐

17. Кайы сөске ийи аңгы ажык үжүк ажыглап болурул?

а) б_лур ☐ б) с_лыр ☐ в) ч_нар ☐ г) т_рар ☐

Кандыг сөстөр үнүп келир-дир, бижиир. _____

18. Кайы сөсте үннер үжүктерден хөй-дүр, ону демдеглээр.

а) мээң ☐ б) езулал ☐ в) хээлиг ☐ г) дугаар ☐

19. Сөстөрнүң аразында «артык» сөстүг бөлүктү тывар.

а) малчын, малдар, малдыг, малдаар

б) бажыё, хирлиг, даш, шуурган ☐

в) ыяш, ыяштар, ыяшты, ыяштан ☐

г) удуур, бижиир, ыглаар, маңнаар ☐

Ол артык сөстү бижиир:

20. Сөстөрнү дүрүмнөр аайы-биле үш одуругга бижиир. Чадаг-терге, бичии, амданныг, чуурга, чунар-бажың, аъттарны, ада-ие, чоннун, чаагай.

3-кү класска чыл төнчүзүндө чорудар хыналда тестиниң ийиги вариантызы

1. Үннериниң саны дең эжеш сөстөрнү тыпкаш, демдеглээр.

а) от - оът ☐ б) пага-балды ☐

в) чугаа-чугаалаар ☐ г) час- часкы ☐

2. Шын харыыны тыпкаш, демдеглээр.

а) Сөске ийи слог, ийи ажык үн, ийи ажык эвес үн туруп болур. ☐

б) Сөске үш слог, ийи ажык үн, үш ажык эвес үн туруп болур. ☐

в) Сөске ийи слог, чаңгыс ажык үн туруп болур. ☐

г) Сөске чаңгыс слог, ийи ажык эвес үн, ийи ажык үн туруп болур. ☐

3. Шын харыыны тывар.

а) сөс дазыл биле өскертилге кожумаандан тургустунуп болур. ☐

б) сөс чогаадылга кожумаандан тургустунуп болур.

в) сөс чүглө кожумактардан тургустунуп болур. ☐

г) сөс өскертилге кожумаандан тургустунуп болур. ☐

4. Шын сайгарган сөстү тыпкаш, демдеглээр

а) демирлиг ☐ б) кыштаг ☐ в) номчудум ☐ г) көргөн ☐

5. «Чайлагларның» деп с=сте дазылдан өске кандыг сөс кезектери барыл?

а) чогаадылга кожумаа ☐

б) өскертилге кожумаа ☐

в) чогаадылга биле өскертилге кожумактары ☐

г) өскертилге биле чогаадылга кожумаа ☐

6. мындыг схемага тааржыр сөстү тывар.

- а) башкының ☐ б) омак ☐ в) бөртчүгөш ☐ г) уруглар ☐
 7. Домак иштинден кожумактар чок чүве аттарын тыпкаш, адаан шыяр.

Чурукчулар арга, даг, хемнерни чараш кылдыр чураан.

8. Хөйнүң санында чүве адын тывар.

- а) дииниг ☐ б) диинээр ☐ в) диинер ☐ г) диинчи ☐

9. Тураының падежинде турар чүве ады бар сөс

каттыжышкынын тывар.

- а) кежээкиниң хаяазы ☐ в) ыяштарны тарыыр ☐
 б) шивиге хонупкаш ☐ г) кудумчуда турар ☐

10. Бердинген сөс каттыжышкыннарында чүнүң кожумактары шын эвес-тир, дужунга демдеглээр.

	Саны	Падежи	Хамаарылга хевири	Шупту шын
Бир столдар				
Хоорай ынак мен				
Мээң бөрт				
Школадан чорупкан				

11. Шын харыыны шилээш, демдеглээр.

- а) чүве ады саннарга база падежтерге өскерлир. ☐
 б) чүве ады саннарга өскерилбес ☐
 в) чүве ады саннарга өскерлир, а падежтерге өскерилбес. ☐
 г) чүве ады падежтерге өскерилбес. ☐

12. Артык сөстү тыпкаш, адаан шыяр.

Туман, билзек, бызаалар, тайга.

Чүге ол сөстү артык деп бодап тур сен, тайылбырлап бижиир.

Чүге дизе, _____

13. Чогаадылга кожумактыг сөстү тывар.

- а) хептер ☐ б) катчы ☐ в) кулактары ☐ г) тавак ☐

14. (-ла) деп артынчы сөс-биле бижиттинер сөстү тывар.

- а) ном ☐ б) маңнаар ☐ в) көргөн ☐ г) терге ☐

15. Төрөл сөстөрниң аразындан артык сөстөрни тывар.

а)

балыкчы ☐ б) балыктар ☐

в) балыктар ☐ г) балыктаар ☐

16. Кадыг (ъ) демдек биживес сөстү тыпкаш, демдеглээр.

- а) э_т ☐ б) д_ш ☐ в) ы__т ☐ г) ча_с ☐

17. Кайы сөске ийи аңгы үжүктү ажыглап болурул?

- а) б_рү ☐ б) ш_ви ☐ в) х_ды ☐ г) к_жи ☐

Кандыг сөстөр үнүп келир-дир, бижиир:

18. Кайы сөсте үннер үжүктөрдөн хөй-дүр, ону тыпкаш, демдеглээр.

- а) сээң ☐ б) аяк ☐ в) челээш ☐ г) езулаар ☐

19. «Артык» сөстүг бөлүктү тыпкаш, демдеглээр.

а) аңчы, аңнар, аңныг, аңнаа ☐ в) суг, сугну, сугдан, сугже ☐ б) херим, чараш,
оът, хат ☐ г) дыңнаар, ойнаар, номчуур ☐

Ол артык сөстү бижиир:

20. Сөстөрнү дүрүмнөр аайы-биле үш одуругга бижиир.

Ада- ие, чоон, тааннар, чоорган, демир-үжүк, оъттарны, ада-чурт, чоннуң, шуурган.

Календарь-тематиктиг план. Тыва дыл 3 класс.

№	Темазы	Ниирти шагы	Ай, хүнү.	
			план	факт
1	Домак. Сөзүглел	1		
2	Домактың чугула кежигуннери.	1		
3	Кым? Чүү? деп айтырыгларга харыылаттынар сөстер?	1		
4	Канчап тур? деп айтырыгларга харыылаттынар сөстер.	1		
5	Хуу аттарга улуг үжүктөр.	1		
6	Кандыг? деп айтырыгларга харыылаттынар сөстер.	1		
7	Слог. Сөстү көжүрери.	1		
8	Хыналда диктант. Тарааның дайзыны.	1		
9	Үннер болгаш үжүктөр. Частырыглар-биле ажыл. Үннер болгаш үжүктөр.	1		
10	Ажык үннер. Кыска болгаш узун ажык үннер.	1		
11	Өк-биле адаар ажык үннер. Кадыг демдек биживес өк-биле адаттынар сөстер.	1		
12	Өк-биле адаар ажык үннер. Кадыг демдек биживес өк-биле адаттынар сөстер.	1		
13	Кадыг (ъ) болгаш чымчак (ь) демдектерлиг сөстер.	1		
14	Е, ё, ю, я деп үжүктөрлиг сөстер. Грамматиктиг сайгарылгалар.	1		
15	Е, ё, ю, я деп үжүктөрлиг сөстер. Грамматиктиг сайгарылгалар.	1		
16	Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле чогаадыг «Дуруяалар».	1		
17	Частырыглар-биле ажыл. Ажык эвес үннер.	1		
18	Ажык эвес үннер.	1		
19	Эгезинде п болгаш т биир сөстер.	1		

20	Эгезинде п болгаш т бижиир сөстөр.			
21	Хыналда диктант. Эгезинде п болгаш т бижиир сөстөр.	1		
22	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын. Үннер болгаш үжүктөр.	1		
23	Катаптаашкын. Үннер болгаш үжүктөр	1		
24	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг «Каттап чораанывыс».	1		
25	Частырыглар-биле ажыл. ЧС. Эдертиг «	1		
26	Частырыглар-биле ажыл. Хыналда тест. Үннер болгаш үжүктөр.	1		
27	Частырыглар-биле ажыл. Кичээл-катаптаашкын	1		
28	Сөстөр. Сөстүң тургузуу.	1		
29	Сөстөр. Сөстүң тургузуу.	1		
30	Чаңгыс дазылдыг сөстөр.	1		
31	Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле чогаадыг «Мөөгүлөп чораанывыс».	1		
32	Сөс иштинге катаптаан ажык эвес үннерниң үжүктөрүн шын бижири.	1		
33	Тып, тик, төк, тырт, теп, тут деп сөстөрни кожумактар немежирге, шын бижири.	1		
34	-дыр (-дир, -дур, -дүр, -тыр,-тир,-тур,-түр) деп артынчыларны шын бижири.	1		
35	Словарьлыг диктант. -дыр (-дир, -дур, -дүр, -тыр,-тир,-тур,-түр) деп артынчыларны шын бижири.	1		
36	Дефистеп бижиир нарын сөстөр.	1		
37	Хыналда тест. Дефистеп бижиир нарын сөстөр.	1		
38	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1		
39	Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг «Шончалай»	1		
40	Частырыглар-биле ажыл. Чугаа кезектери. Ниити билиглер.	1		
41	Чүве ады. Чүве адының уjur-утказы.	1		
42	Чүве ады. Харыылаттынар айтырыглары.	1		
43	Чүве аттарынын саннарга өскерлири.	1		
44	Хыналда диктант. Чүве ады.	1		
45	Частырыглар-биле ажыл. Чугаасайзырадылгазы. Чурук-биле чогаадыг. ар. 62 М -160	1		
46	Чүве аттарының саннарга өскерлири.	1		
47	Кичээл-катаптаашкын.	1		

48	Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
49	Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
50	Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
51	Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
52	Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
53	Чүве аттарының падежтерге өскерлирин катаптаары.	1		
54	Хыналда тест. Чүве аттарының падежтерге өскерлири.	1		
55	Частырыглар-биле ажыл. Хуу аттарны шын бижири.	1		
56	Хуу аттарны шын бижири.	1		
57	Чүве аттарының дугайында катаптаары.	1		
58	Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле чогаадыг. Ар.62 М-160	1		
59	Частырыглар-биле ажыл. Демдек ады. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
60	Демдек ады. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
61	Демдек ады. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
62	Демдек ады. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
63	Демдек адынын дугайында катаптаары.	1		
64	Демдек адынын дугайында катаптаары.	1		
65	Демдек адынын дугайында катаптаары.	1		
66	Хыналда тест.	1		
67	Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле чогаадыг «Күскү арыгда»	1		
68	Сан ады-биле таныжылга.	1		
69	Сан адының уjur-утказы.	1		
70	Сан адынын бөлүктери.	1		
71	Эдеринчилер.	1		
72	Кылыг сөзү. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
73	Кылыг сөзү. Ооң уjur-утказы, айтырыглары.	1		
74	Кылыг сөзүнүң үелерге өскерлири.	1		
75	Кылыг сөзүнүң амгы үези үелерге.	1		
76	Кылыг сөзүнүң эрткен үези.	1		

77	Кылыг сөзүнүң келир үези.	1		
78	Хыналда диктант. Кылыг сөзү.	1		
79	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын. Кылыг сөзү.	1		
80	Домак. 12ш. Домак дугайында ниити билиг.	1		
81	Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле ажыл. Ар.124 М-331	1		
82	Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары.	1		
83	Домактың кежигүннери. Домактың чугула кежигүннери.	1		
84	Домактың ийиги чергениң кежигүннери.	1		
85	Домакта санай адаан сөстөрнүң аразынга биче сек.	1		
86	Домакта сөстөрнүң харылзаазы.	1		
87	Домакта сөстөрнүң харылзаазы.	1		
88	Домакта сөстөрнүң харылзаазы.	1		
89	Сөзүглел.	1		
90	Хыналда диктант. Домак.	1		
91	Частырыглар-биле ажыл. Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле ажыл. Ар.126 М-338	1		
92	Чыл дургузунда өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары. 11ш. Үннер болгаш үжүктөр. Ажык үннер. Кыска болгаш узун ажык үннер.	1		
93	Өк-биле адаар ажык үннер.	1		
94	Хыналда диктант. Үннер болгаш үжүктөр.	1		
95	Частырыглар-биле ажыл. Ажык эвес үннер.	1		
96	Сөстүн тургузуу.	1		
97	Чугаа кезектери. Чүве ады.	1		
98	Кылыг сөзү.	1		
99	Демдек ады.	1		
100	Сан ады.	1		
101	Грамматиктиг сайгарылгалар.	1		
102	Тыва дылда билиивисти хынаалы. Кичээл-катаптаашкын.	1		
	Шупту: 102 шак			